ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 29ης Απριλίου 2004 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-468/01 P έως C-472/01 P,

Procter & Gamble Company, με έδρα το Cincinnati (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής), εκπροσωπούμενη από τους C. van Nispen και G. Kuipers, advocaten,

αναιρεσείουσα,

με αντικείμενο πέντε αιτήσεις αναιρέσεως κατά των αποφάσεων του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (δεύτερο τμήμα) της 19ης Σεπτεμβρίου 2001, T-117/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη ταμπλέτα χρώματος λευκού και ανοιχτού πρασίνου) (Συλλογή 2001, σ. II-2723), T-118/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με στίγματα χρώματος πρασίνου και ανοικτού πρασίνου) (Συλλογή 2001, σ. II-2731), T-119/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με κίτρινα και μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2761), T-120/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2769), και T-121/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με πράσινα και μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2777), με τις οποίες ζητείται η εξαφάνιση των αποφάσεων αυτών,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

όπου ο έτερος διάδικος είναι το:

Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΓΕΕΑ), εκπροσωπούμενο από τον D. Schennen και την C. Røhl Søberg,

καθού πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues, J.-P. Puissochet, R. Schintgen και την F. Macken (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
γραμματέας: M. Múgica Arzamendi, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 2ας Οκτωβρίου 2003, κατά την οποία η Procter & Gamble Company εκπροσωπήθηκε από τους C. van Nispen και G. Kuipers, και το Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΓΕΕΑ) από τους D. Schennen και A. von Mühlendahl,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 6ης Νοεμβρίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφα που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Δεκεμβρίου 2001, η Procter & Gamble Company (στο εξής: Procter & Gamble) άσκησε δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού του Δικαστηρίου πέντε αναιρέσεις κατά των αποφάσεων του Πρωτοδικείου της 19ης Σεπτεμβρίου 2001, Τ-117/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη ταμπλέτα χρώματος λευκού και ανοιχτού πρασίνου) (Συλλογή 2001, σ. II-2723, στο εξής: απόφαση Τ-117/00), Τ-118/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με στίγματα χρώματος πρασίνου και ανοικτού πρασίνου) (Συλλογή 2001, σ. II-2731, στο εξής: απόφαση Τ-118/00), Τ-119/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με κίτρινα και μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2761, στο εξής: Τ-119/00), Τ-120/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2769, στο εξής: απόφαση 120/00), και Τ-121/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (τετράγωνη λευκή ταμπλέτα με πράσινα και μπλε στίγματα) (Συλλογή 2001, σ. II-2777, στο εξής: απόφαση Τ-121/00) (στο εξής, από κοινού: αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις), με τις οποίες το Πρωτοδικείο απέρριψε τις προσφυγές με αίτημα την ακύρωση των αποφάσεων του τρίτου τμήματος προσφυγών του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (στο εξής: ΓΕΕΑ) της 29ης Φεβρουαρίου 2000, της 3ης και της 8ης Μαρτίου 2000 (υποθέσεις R-509/1999-1, R-516/1999-1, R-519/1999-1, R-520/1999-1 και R-529/1999-1), με τις οποίες είχαν απορριφθεί οι προσφυγές Procter & Gamble κατά της αρνήσεως καταχωρίσεως ως κοινοτικών σημάτων των ταμπλετών σε τρισδιάστατο σχήμα για πλυντήρια ρούχων και πλυντήρια πιάτων (στο εξής: επίδικες αποφάσεις).

2 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου, της 20ής Μαρτίου 2003, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-468/01 P έως C-472/01 P προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Νομικό πλαίσιο

3 Κατά το άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994 L 11, σ. 1):

«Μπορεί να αποτελέσει κοινοτικό σήμα οποιοδήποτε σημείο επιδεκτικό γραφικής παράστασης, ιδίως λέξεις, συμπεριλαμβανομένων των ονομάτων των προσώπων, σχέδια, γράμματα, αριθμοί, το σχήμα προϊόντος ή της συσκευασίας του, υπό την προϋπόθεση ότι τα σημεία αυτά είναι ικανά να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες άλλων επιχειρήσεων.»

4 Το άρθρο 7 του ίδιου κανονισμού ορίζει:

«1. Δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση:

α) τα σημεία που δεν πληρούν τους όρους του άρθρου 4·

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα·

γ) τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στις συναλλαγές, για τη δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών αυτών·

[...]

3. Η παράγραφος 1 στοιχεία β', γ' και δ' δεν εφαρμόζεται αν το σήμα έχει αποκτήσει για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες ζητείται η καταχώριση διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσης που του έχει γίνει.».

Το ιστορικό της διαφοράς

5 Στις 13 Οκτωβρίου 1998, η Procter & Gamble ζήτησε από το ΓΕΕΑ να καταχωριστούν ως κοινοτικά σήματα τα εξής τρισδιάστατα σχήματα που είχαν τη μορφή τετράγωνης ταμπλέτας με στρογγυλεμένες άκρες και γωνίες:

— ταμπλέτα με δύο στρώματα, χρώματος λευκού και ανοιχτού πρασίνου αντίστοιχα (υπόθεση C-468/01 P),

— ταμπλέτα με δύο στρώματα, χρώματος λευκού με πράσινα στίγματα και ανοιχτού πρασίνου (υπόθεση C-469/01 P),

— λευκή ταμπλέτα με κίτρινα και μπλε στίγματα (υπόθεση C-470/01 P),

— λευκή ταμπλέτα με μπλε στίγματα (υπόθεση C-471/01 P) και

— λευκή ταμπλέτα με πράσινα και μπλε στίγματα (υπόθεση C-472/01 P).

6 Τα προϊόντα ως προς τα οποία ζητείται η καταχώριση του σήματος υπάγονται στην κλάση 3 κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας που αφορά τη διεθνή κατάταξη προϊόντων και υπηρεσιών για την καταχώριση των σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί, και αντιστοιχούν στην ακόλουθη περιγραφή: «παρασκευάσματα για πλύσιμο και λεύκανση ρούχων και άλλες ουσίες για πλύσιμο ρούχων· παρασκευάσματα για καθαρισμό, στίλβωση, αφαίρεση λιπαρών ουσιών και τρίψιμο· παρασκευάσματα για πλύσιμο, καθαρισμό και συντήρηση μαγειρικών σκευών· σαπούνια».

7 Με αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1999, ο εξεταστής απέρριψε τις αιτήσεις με το αιτιολογικό ότι το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση στερείται διακριτικού χαρακτήρα και, για τον λόγο αυτόν, δεν επιτρέπεται η καταχώρισή του σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

8 Με τις επίδικες αποφάσεις, το τρίτο τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ επικύρωσε τις αποφάσεις του εξεταστή, εκτιμώντας, ως προς καθένα από τα σήματα των οποίων ζητείται η καταχώριση, ότι στερούνται διακριτικού χαρακτήρα κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

9 Το εν λόγω τμήμα επισήμανε καταρχάς ότι από το άρθρο 4 του κανονισμού 40/94 προκύπτει ότι το σχήμα ενός προϊόντος μπορεί να καταχωριστεί ως κοινοτικό σήμα υπό την προϋπόθεση ότι παρουσιάζει επαρκώς ασυνήθιστα και νεωτερικά χαρακτηριστικά ώστε να παρέχει τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους καταναλωτές να αναγνωρίζουν, με βάση μόνον την όψη του, ότι το προϊόν προέρχεται από συγκεκριμένη επιχείρηση. Λαμβανομένων υπόψη των πλεονεκτημάτων που έχουν τα απορρυπαντικά ρούχων και πιάτων που παράγονται με μορφή ταμπλέτας υπογράμμισε, στη συνέχεια, ότι οι ανταγωνιστές της Procter & Gamble πρέπει να είναι ελεύθεροι να τα παράγουν και αυτοί, χρησιμοποιώντας τα πλέον απλά γεωμετρικά σχήματα. Κατά το τμήμα προσφυγών, τα βασικά γεωμετρικά σχήματα (τετραγωνικά, κυκλικά, τριγωνικά ή παραλληλόγραμμα) είναι τα πλέον προφανή για τέτοιες ταμπλέτες και δεν υφίσταται κανένα νεωτερικό ή ιδιόμορφο στοιχείο στην επιλογή της τετράγωνης ταμπλέτας για την παραγωγή απορρυπαντικού σε συμπαγή μορφή. Τέλος, έκρινε ότι τα χρώματα των επίμαχων σημάτων δεν προσδίδουν σε αυτά διακριτικό χαρακτήρα.

Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις.

10 Με δικόγραφα που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου, στις 3 Μαΐου 2000, η Procter & Gamble άσκησε πέντε προσφυγές με αίτημα την ακύρωση των επίδικων αποφάσεων.

11 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση Τ-118/00, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ ορθώς κατέληξε ότι το τρισδιάστατο σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση στερείται διακριτικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, βάσει των εξής σκέψεων:

«52 Από το άρθρο 4 του κανονισμού 40/94 προκύπτει ότι τόσο η μορφή του προϊόντος όσο και τα χρώματα περιλαμβάνονται μεταξύ των σημείων που μπορούν να συνιστούν κοινοτικό σήμα. Εντούτοις, η γενική δυνατότητα μιας κατηγορίας σημείων να συνιστούν κοινοτικό σήμα δεν σημαίνει ότι τα σημεία που ανήκουν στην κατηγορία αυτή έχουν οπωσδήποτε διακριτικό χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 σε σχέση με συγκεκριμένο προϊόν ή συγκεκριμένη υπηρεσία.

53 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση «τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα». Πρέπει να θεωρείται ότι έχει διακριτικό χαρακτήρα το σήμα που καθιστά δυνατή τη διάκριση, σε συνάρτηση με την προέλευσή τους, των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία ή για τις οποίες ζητείται η σχετική καταχώριση. Προς τούτο, δεν απαιτείται να παρέχει συγκεκριμένη πληροφορία σχετικά με την ταυτότητα του παραγωγού του προϊόντος ή του παρέχοντος υπηρεσίες. Αρκεί το σήμα να παρέχει στο ενδιαφερόμενο κοινό τη δυνατότητα να διακρίνει το προϊόν ή την υπηρεσία που αφορά από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες με διαφορετική εμπορική προέλευση και να συνάγει ότι όλα τα προϊόντα ή όλες οι υπηρεσίες που καλύπτει το σήμα παράγονται, διατίθενται στο εμπόριο ή παρέχονται υπό τον έλεγχο του δικαιούχου του σήματος αυτού, ο οποίος έχει την ευθύνη για την ποιότητά τους (βλ. επ' αυτού την απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-39/97, Canon, Συλλογή 1998, σ. I-5507, σκέψη 28).

54 Από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 προκύπτει ότι ένα ελάχιστο όριο διακριτικού χαρακτήρα αρκεί για να μην ισχύει ο λόγος απορρίψεως της σχετικής αιτήσεως τον οποίο προβλέπει το άρθρο αυτό. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο ελέγχου a priori και ανεξάρτητα από το ζήτημα αν θα ληφθεί υπόψη η χρήση του σημείου κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94 αν το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση θα παράσχει στο κοινό για το οποίο προορίζονται τα οικεία προϊόντα τη δυνατότητα να διακρίνει τα προϊόντα αυτά από εκείνα που έχουν άλλη εμπορική προέλευση όταν θα πρόκειται να επιλέξει προβαίνοντας σε κάποια αγορά.

55 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 δεν κάνει διάκριση μεταξύ διαφόρων κατηγοριών σημάτων. Επομένως, τα κριτήρια εκτιμήσεως του διακριτικού χαρακτήρα των τρισδιάστατων σημάτων που συνίστανται στη μορφή του ίδιου του προϊόντος δεν διαφέρουν από τα ισχύοντα για τις λοιπές κατηγορίες σημάτων.

56 Πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κριτηρίων αυτών, το γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο το ενδιαφερόμενο κοινό αντιλαμβάνεται το σήμα δεν είναι απαραίτητα ο ίδιος στην περίπτωση ενός τρισδιάστατου σήματος που συνίσταται στη μορφή και στα χρώματα αυτού τούτου του προϊόντος έναντι της περιπτώσεως

λεκτικού, εικονιστικού ή τρισδιάστατου σήματος το οποίο δεν αποτελείται από τη μορφή του προϊόντος. Πράγματι, ενώ το κοινό έχει τη συνήθεια να εκλαμβάνει αμέσως τα τελευταία αυτά σήματα ως σημεία που προσδιορίζουν το προϊόν, τούτο δεν ισχύει οπωσδήποτε και όταν το σημείο ταυτίζεται με την όψη αυτού τούτου του προϊόντος.

57 Πρέπει να σημειωθεί ότι τα προϊόντα για τα οποία ζητείται η καταχώριση σήματος εν προκειμένω είναι καταναλωτικά αγαθά ευρέως διαδεδομένα. Το ενδιαφερόμενο για τη χρησιμοποίηση των προϊόντων αυτών κοινό είναι το σύνολο των καταναλωτών. Επομένως, ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος του οποίου ζητείται η καταχώριση πρέπει να εκτιμηθεί λαμβανομένης υπόψη της τεκμαιρόμενης προσδοκίας του μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος (βλ., κατ' αναλογία, την απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1998, C-210/96, Gut Springenheide και Tusky, Συλλογή 1998, σ. I-4657, σκέψεις 30 έως 32).

58 Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται το σήμα το ενδιαφερόμενο κοινό επηρεάζεται από το επίπεδο της προσοχής του μέσου καταναλωτή, το οποίο είναι δυνατόν να ποικίλλει αναλόγως της κατηγορίας των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών (βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 1999, C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer, Συλλογή 1999, σ. I-3819, σκέψη 26). Επ' αυτού, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, προκειμένου περί προϊόντων καθημερινής χρήσεως, το επίπεδο προσοχής του μέσου καταναλωτή έναντι της μορφής και των χρωμάτων των ταμπλετών απορρυπαντικού για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων δεν είναι υψηλό.

59 Για να εκτιμηθεί αν το κοινό εκλαμβάνει ως ένδειξη προελεύσεως τον συνδυασμό της μορφής και της διατάξεως των χρωμάτων της επίμαχης ταμπλέτας, πρέπει εξεταστεί η συνολική εντύπωση την οποία προκαλεί ο συνδυασμός αυτός (βλ., κατ' αναλογία, την απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-251/95, SABEL, Συλλογή 1997, σ. I-6191, σκέψη 23), πράγμα το οποίο δεν είναι ασυμβίβαστο με τη διαδοχική εξέταση των διαφόρων στοιχείων που χρησιμοποιούνται για την παρουσίαση του προϊόντος.

60 Το τρισδιάστατο σχήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση, ήτοι μια τετράγωνη ταμπλέτα, αποτελεί ένα από τα βασικά γεωμετρικά σχήματα και είναι μία από τις φυσικές μορφές που μπορεί κανείς να φανταστεί όσον αφορά απορρυπαντικό προϊόν για πλυντήρια ρούχων ή για πλυντήρια πιάτων. Οι ελαφρώς στρογγυλευμένες γωνίες της ταμπλέτας αντιστοιχούν σε επιταγές πρακτικής φύσεως, ενώ δεν ενδέχεται να εκληφθούν από τον μέσο καταναλωτή ως ιδιαιτερότητα της εν λόγω μορφής, ικανή να τη διακρίνει από άλλες ταμπλέτες απορρυπαντικού για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων.

61 Όσον αφορά την ύπαρξη δύο στρωμάτων, ενός λευκού με πράσινα στίγματα και ενός πρασίνου, πρέπει να σημειωθεί ότι το ενδιαφερόμενο κοινό είναι συνηθισμένο στην ύπαρξη στοιχείων με διαφορετικό χρώμα στα απορρυπαντικά. [...] Επομένως, οι εν λόγω έγχρωμοι κόκκοι δείχνουν ορισμένες ιδιότητες του προϊόντος, χωρίς ωστόσο να μπορούν να θεωρηθούν ως περιγραφική ένδειξη υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 40/94. Εντούτοις, από το γεγονός ότι δεν μπορεί να ισχύσει ο τελευταίος αυτός λόγος αρνήσεως καταχωρίσεως δεν μπορεί να συναχθεί ότι οι έγχρωμοι κόκκοι προσδίδουν οπωσδήποτε διακριτικό χαρακτήρα στο σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση. Πράγματι, ο χαρακτήρας αυτός ελλείπει όταν στο κοινό για το οποίο προορίζεται το οικείο προϊόν έχει δοθεί η εντύπωση ότι η ύπαρξη εγχρώμων κόκκων υποδηλώνει ορισμένες ιδιότητες του προϊόντος και δεν αποτελεί ένδειξη της προελεύσεώς του, όπως εν προκειμένω. Όμως, το ενδεχόμενο να αποκτήσουν οι καταναλωτές τη συνήθεια να αναγνωρίζουν το προϊόν με βάση τα χρώματά του δεν αρκεί από μόνο του για να μην μπορεί να ισχύσει ο λόγος αρνήσεως καταχωρίσεως που στηρίζεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94. Μια τέτοια εξέλιξη του τρόπου με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται το σήμα δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, εφόσον αποδειχθεί, παρά μόνο στο πλαίσιο του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού40/94.

[...]

63 Στη συνέχεια πρέπει να σημειωθεί ότι η εκτίμηση του τμήματος προσφυγών ότι η παρουσία ενός εγχρώμου στρώματος και στιγμάτων δεν αρκεί, για να μπορεί να εκλαμβάνεται η όψη της ταμπλέτας ως ένδειξη της προελεύσεως του προϊόντος, είναι δικαιολογημένη. Πράγματι, όταν πρόκειται να

συνδυαστούν διάφορες ουσίες σε ένα απορρυπαντικό προϊόν για πλυντήρια ρούχων ή για πλυντήρια πιάτων το οποίο έχει τη μορφή ταμπλέτας, η προσθήκη τόσο στιγμάτων όσο και ενός χωριστού στρώματος αποτελεί μία από τις πλέον φυσικές λύσεις που μπορεί κανείς να φανταστεί.

64 Όσον αφορά το πράσινο χρώμα, πρέπει να σημειωθεί ότι η χρησιμοποίηση βασικών χρωμάτων, όπως το κυανό ή το πράσινο, είναι τρέχουσα ή ακόμα τυπική για τα απορρυπαντικά. Η προσφυγή σε άλλα βασικά χρώματα, όπως το κόκκινο ή το κίτρινο, αποτελεί μία από τις φυσικές παραλλαγές της τυπικής παρουσιάσεως των προϊόντων αυτών. Το ίδιο ισχύει για τις διάφορες αποχρώσεις των χρωμάτων αυτών. Για τον λόγο αυτό, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση έχει διακριτικό χαρακτήρα, διότι ένα από τα στρώματα της ταμπλέτας είναι «ανοιχτό πράσινο», πρέπει να απορριφθεί.

65 Επομένως, το τρισδιάστατο σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση αποτελείται από συνδυασμό φυσικών και τυπικών στοιχείων παρουσιάσεως του ως άνω προϊόντος.

66 Πρέπει να προστεθεί ότι είναι δυνατοί διαφορετικοί συνδυασμοί των στοιχείων αυτών παρουσιάσεως, οι οποίοι επιτυγχάνονται με παραλλαγή των βασικών γεωμετρικών μορφών και με την προσθήκη, στο βασικό χρώμα του προϊόντος, ενός άλλου βασικού χρώματος το οποίο εμφανίζεται σε ένα στρώμα της ταμπλέτας ή με την ύπαρξη στιγμάτων. Οι προκύπτουσες διαφορές όσον αφορά την όψη των διαφόρων ταμπλετών δεν αρκούν για να μπορεί καθεμία από τις ταμπλέτες αυτές να αποτελεί ένδειξη της προελεύσεως του προϊόντος όταν πρόκειται, όπως εν προκειμένω, για φυσικές παραλλαγές βασικών μορφών του προϊόντος.

67 Έναντι της συνολικής εντυπώσεως που προκαλεί η μορφή και η διάταξη των χρωμάτων της επίδικης ταμπλέτας, το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν θα παράσχει στο ενδιαφερόμενο κοινό τη δυνατότητα να διακρίνει τα επίμαχα προϊόντα από εκείνα που έχουν άλλη εμπορική προέλευση όταν θα πρόκειται να επιλέξει προβαίνοντας σε κάποια αγορά.

68 Πρέπει να προστεθεί ότι το γεγονός ότι το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν μπορεί να δείξει την προέλευση του προϊόντος, a priori και ανεξάρτητα από τη χρήση του κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94, δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση λόγω του σχετικά μεγάλου αριθμού παρόμοιων ταμπλετών που κυκλοφορούν ήδη στην αγορά. Κατά συνέπεια, δεν είναι αναγκαίο να κριθεί εν προκειμένω το ζήτημα αν ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος πρέπει να εκτιμάται κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως καταχωρίσεως ή κατά τον χρόνο αυτής ταύτης της καταχωρίσεως.

[...]

73 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας σχετικά με το ότι το τμήμα προσφυγών έλαβε υπόψη την ανάγκη να παραμένει ελεύθερη η χρήση της μορφής και των χρωμάτων της επίμαχης ταμπλέτας, πρέπει να σημειωθεί ότι οι απόλυτοι λόγοι αρνήσεως καταχωρίσεως που διαλαμβάνονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία β' έως ε', του κανονισμού 40/94 αποτελούν ένδειξη της προσπάθειας του κοινοτικού νομοθέτη να αποφύγει την υπέρ ενός επιχειρηματία αναγνώριση αποκλειστικών δικαιωμάτων που θα μπορούσαν να παρεμβάλουν προσκόμματα στον ανταγωνισμό στην αγορά των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών (βλ., όσον αφορά τον λόγο αρνήσεως καταχωρίσεως που συνδέεται με τον διακριτικό χαρακτήρα του σημείου, την απόφαση της 4ης Μαΐου 1999, C-108/97 και C-109/97, Windsurfing Chiemsee, Συλλογή 1999, σ. I-2779, σκέψη 25). Εντούτοις, το συμφέρον που μπορούν να έχουν οι ανταγωνιστές του αιτούντος την καταχώριση τρισδιάστατου σήματος, αποτελούμενου από την απεικόνιση ενός προϊόντος, ώστε να μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα τη μορφή και τα χρώματα για τα δικά τους προϊόντα δεν μπορεί να δικαιολογήσει, αυτό καθαυτό, την άρνηση καταχωρίσεως ενός τέτοιου σήματος, ούτε να αποτελέσει κριτήριο εκτιμήσεως του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος αυτού που να αρκεί από μόνο του για τη σχετική εκτίμηση. Αποκλείοντας την καταχώριση σημείων στερούμενων διακριτικού χαρακτήρα, το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 δεν προστατεύει το συμφέρον που υφίσταται να παραμένει ελεύθερη η χρήση των διαφόρων παραλλαγών της παρουσιάσεως ενός προϊόντος, παρά μόνον καθόσον η παρουσίαση του προϊόντος του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν μπορεί να πληροί τη λειτουργία ενός σήματος, a priori και ανεξάρτητα από τη χρήση του κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94, δηλαδή να παρέχει στο ενδιαφερόμενο κοινό τη δυνατότητα να διακρίνει το σχετικό προϊόν από τα έχοντα διαφορετική εμπορική προέλευση.

74 Πρέπει να σημειωθεί ότι, ναι μεν με την προσβαλλόμενη απόφαση το τμήμα προσφυγών έδωσε πολύ μεγάλη σημασία στην πτυχή που αφορά το υφιστάμενο συμφέρον να αποφεύγεται η μονοπώληση ενός προϊόντος μέσω του δικαίου των σημάτων, από αυτό όμως δεν προκύπτει ότι παρέβλεψε, εν προκειμένω, τα εφαρμοστέα κριτήρια για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος. Πράγματι, στο σημείο 11 της προσβαλλομένης αποφάσεως το τμήμα προσφυγών εκθέτει ότι η μορφή ενός προϊόντος μπορεί να καταχωρηθεί ως κοινοτικό σήμα «υπό την προϋπόθεση ότι η μορφή έχει χαρακτηριστικά που είναι επαρκώς ασυνήθιστα και επινοημένα ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι καταναλωτές να αναγνωρίζουν το προϊόν ως προερχόμενο από συγκεκριμένη επιχείρηση αποκλειστικά βάσει της εμφανίσεώς του». Επομένως, εφάρμοσε, στην ουσία, ένα κριτήριο σύμφωνο προς τις ανωτέρω αρχές.»

12 Με τις λοιπές τέσσερις αποφάσεις, το Πρωτοδικείο κατέληξε στην ίδια κρίση. Οι σκέψεις 51 έως 73 της αποφάσεως Τ-117/00 έχουν την ίδια κατ' ουσία διατύπωση με τις σκέψεις 52 έως 74 της αποφάσεως Τ-118/00, οι οποίες παρατίθενται αυτούσιες στην προηγούμενη σκέψη. Ομοίως, οι σκέψεις 51 έως 71 των αποφάσεων Τ-119/00 έως Τ-121/00 έχουν την ίδια κατ' ουσία διατύπωση με τις σκέψεις 52 έως 61 και 64 έως 74 της αποφάσεως Τ-118/00.

13 Επομένως, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις προσφυγές της Procter & Gamble κατά των επίδικων αποφάσεων.

Οι αιτήσεις αναιρέσεως

14 Με τις αιτήσεις αναιρέσεως η Procter & Gamble ζητεί να εξαφανιστούν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις και να καταδικαστεί το ΓΕΕΑ στα δικαστικά έξοδα.

15 Το ΓΕΕΑ ζητεί να απορριφθούν οι αιτήσεις αναιρέσεως και να καταδικαστεί η Procter & Gamble στα δικαστικά έξοδα.

16 Προς στήριξη των αιτήσεων της αναιρέσεως, η Procter & Gamble υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη, ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94. Ο μοναδικός λόγος αναιρέσεως συνίσταται κατ' ουσία από πέντε συναφή σκέλη, τα οποία αφορούν:

— τον διακριτικό χαρακτήρα των σημάτων των οποίων ζητείται η καταχώριση,

— την αναγκαιότητα συνολικής εκτιμήσεως του σήματος,

— τον προσδιορισμό του βαθμού προσοχής που δείχνει ο μέσος καταναλωτής,

— το χρονικό σημείο κατά το οποίο επιβάλλεται να γίνει η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα και

— το κριτήριο της χρήσεως του σήματος.

17 Το ΓΕΕΑ φρονεί ότι, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομική πλάνη ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

Επί του πρώτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα σήματος

Επιχειρήματα των διαδίκων

18 Με το πρώτο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, η Procter & Gamble υποστηρίζει ότι δεν έχει σημασία να εξεταστεί, όπως έπραξε το Πρωτοδικείο, αν το γεωμετρικό σχήμα του προϊόντος αποτελεί σχήμα που μπορεί κανείς αβίαστα να φανταστεί ή αν οι ελαφρώς στρογγυλεμένες άκρες των επίμαχων ταμπλετών είναι ικανές να δημιουργήσουν στον μέσο καταναλωτή την εντύπωση ότι πρόκειται για ιδιαιτερότητα του σχήματος του οποίου ζητείται η καταχώριση ως σήματος, ιδιαιτερότητα ικανή να διαφοροποιήσει τις αυτές ταμπλέτες για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων από άλλες. Το πραγματικό ζήτημα συνίσταται στο αν το σχήμα των ταμπλετών, οι ελαφρώς στρογγυλεμένες άκρες τους, τα χρώματά τους και ο σχεδιασμός τους (στίγματα ή στρώματα) αποτελούσαν, κατά το κρίσιμο χρονικό σημείο, τη συνηθισμένη εμφάνιση των ταμπλετών που κυκλοφορούσαν στην αγορά και, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, αν η διαφοροποίηση αυτή ήταν αρκετά αισθητή, ώστε να είναι ικανή να προσδώσει στα σήματα διακριτικό χαρακτήρα.

19 Όσον αφορά, ειδικότερα, τα έγχρωμα στοιχεία των επίμαχων ταμπλετών, η Procter & Gamble υποστηρίζει ότι, ακόμη κι αν, εξεταζόμενα ξεχωριστά, τα στοιχεία αυτά δεν δείχνουν την προέλευση των ταμπλετών, εντούτοις αποτελούν μέρος της εμφανίσεως συνολικά και συνεισφέρουν στον διακριτικό χαρακτήρα των σημάτων. Εξάλλου, αντιθέτως προς ό,τι έκρινε το Πρωτοδικείο, οι συνδυασμοί των βασικών χρωμάτων και οι διάφορες παραλλαγές τους μπορούν να αποτελέσουν το κατάλληλο σήμα μιας ολόκληρης κατηγορίας προϊόντων, όπως τα απορρυπαντικά.

20 Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ανικανότητα του σήματος να λειτουργήσει ως ένδειξη της προελεύσεως του προϊόντος δεν αναιρείται από το γεγονός ότι υφίστατο σχετικά μεγάλος αριθμός παρόμοιων ταμπλετών που κυκλοφορούσαν ήδη στην αγορά. Ωστόσο, η Procter & Gamble προβάλλει ότι, αν, κατά το κρίσιμο χρονικό σημείο, δεν κυκλοφορούσε καμία παρόμοια ταμπλέτα στην αγορά, η εμφάνιση των εν λόγω ταμπλετών ήταν επαρκώς διαφοροποιημένη και, επομένως, διέθετε διακριτικό χαρακτήρα.

21 Το ΓΕΕΑ φρονεί ότι το Πρωτοδικείο ορθώς εφάρμοσε τα κριτήρια που τίθενται από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 ως προς την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος, όσον αφορά τόσο το ενδιαφερόμενο κοινό, όσο και τα επίμαχα προϊόντα, δεδομένου ότι ο διακριτικός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την ιδιαίτερη φύση του προϊόντος. Επίσης, το Πρωτοδικείο εξέτασε το κάθε σήμα συνολικά, λαμβάνοντας υπόψη, όπως οφείλει, καθένα από τα συστατικά του, τη λειτουργία του και την αντίληψη που σχηματίζει γι' αυτό το ενδιαφερόμενο κοινό. Περαιτέρω, το ΓΕΕΑ θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο ορθώς αρνήθηκε να εξετάσει αν η Procter & Gamble ή οι ανταγωνιστές της πράγματι χρησιμοποιούσαν ίδιες ή παρόμοιες ταμπλέτες για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως καταχωρίσεως του σήματος.

22 Όσον αφορά τον διακριτικό χαρακτήρα, το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι ένα σήμα διαθέτει τέτοιο χαρακτήρα, όταν καθιστά δυνατή τη διάκριση των προϊόντων ή των υπηρεσιών, για τα οποία ή τις οποίες ζητείται η καταχώριση του σήματος, ανάλογα με την εμπορική τους προέλευση και όχι ανάλογα με τις λειτουργίες τους ή με τα χαρακτηριστικά τους. Η ερμηνεία αυτή του διακριτικού χαρακτήρα, την οποία ακολουθεί το Πρωτοδικείο, είναι η μόνη συμβατή προς τις διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, καθώς και προς τον ορισμό και τη λειτουργία του σήματος.

23 Το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι έχει, εν προκειμένω, ιδιαίτερη σημασία η διαπίστωση του Πρωτοδικείου ότι ο τρόπος με τον οποίον το ενδιαφερόμενο κοινό αντιλαμβάνεται το σήμα δεν είναι απαραίτητα ο ίδιος στην περίπτωση ενός τρισδιάστατου σήματος, αποτελούμενου από το σχήμα του ίδιου του προϊόντος, και στην περίπτωση ενός λεκτικού σήματος. Ενώ το κοινό έχει τη συνήθεια να αντιλαμβάνεται αμέσως τα λεκτικά σήματα ως σημεία αναγνωριστικά του προϊόντος, δεν ισχύει απαραίτητα το ίδιο, όταν το σήμα ταυτίζεται με την όψη του ίδιου του προϊόντος.

24 Σύμφωνα με το ΓΕΕΑ, το σχήμα από μόνο του, χωρίς άλλα στοιχεία που εν γένει χρησιμοποιούνται ως σήματα — όπως οι λέξεις σε ανάγλυφο — δεν γίνεται, κατά κανόνα, αμέσως αντιληπτό ως σήμα από τον μέσο καταναλωτή, εκτός αν το σχήμα αυτό παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα. Επομένως, είναι απαραίτητο να οριστεί η ιδιαιτερότητα αυτή, η οποία θα προσέδιδε διακριτικό

χαρακτήρα στο σχήμα ενός προϊόντος, αυτό δε πρέπει να γίνει σε συνάρτηση με τις λειτουργίες που επιτελούν τα σήματα. Ένας θετικός ορισμός θα μπορούσε να είναι ότι το σήμα πρέπει να είναι επαρκώς πρωτότυπο, νεωτερικό ή ασυνήθιστο. Ένας αρνητικός ορισμός θα μπορούσε να είναι ότι το σήμα και/ή οι συνδυασμοί σχημάτων και χρωμάτων που είναι συνηθισμένοι, προφανείς και στερούμενοι πρωτοτυπίας στερούνται διακριτικού χαρακτήρα.

25 Εν προκειμένω, σε κάθε μία από τις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, δημιουργείται εν γένει η εντύπωση ότι από τις επίδικες ταμπλέτες απουσιάζει ο διακριτικός χαρακτήρας. Καμία από τις ταμπλέτες αυτές δεν διαθέτει διακριτικά χαρακτηριστικά ικανά ώστε ο μέσος καταναλωτής να συσχετίσει το σήμα με κάποιον συγκεκριμένο παρασκευαστή, παρά μόνον κατόπιν εντατικής διαφημίσεως ή/και χρήσεως, οπότε ο συσχετισμός αυτός θα γινόταν δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94.

26 Όσον αφορά το κριτήριο που προτείνει η Procter & Gamble, σύμφωνα με το οποίο επιβάλλεται να διαπιστωθεί, καταρχάς, ποια είναι η συνήθης εμφάνιση με την οποία το οικείο προϊόν διατίθεται στην αγορά και, στη συνέχεια, αν το σχήμα του σήματος του οποίου ζητείται η καταχώριση διαφοροποιείται ουσιωδώς κατά την αντίληψη του καταναλωτή, η εφαρμογή του κριτηρίου αυτού συνεπάγεται, στην πράξη, ότι κάθε τρισδιάστατο σήμα πρέπει να καταχωρίζεται υπό τη μόνη προϋπόθεση ότι διαφέρει από κάθε άλλο σχήμα, πράγμα που θα αντέβαινε στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

27 Πράγματι, με το κριτήριο αυτό, η καταχώριση των σημάτων θα υπέκειτο στις ίδιες προϋποθέσεις στις οποίες υπόκειται η καταχώριση σχεδίων ή υποδειγμάτων. Το ΓΕΕΑ θεωρεί ότι, εφόσον ένα και το αυτό στοιχείο μπορεί να τύχει της προστασίας διαφορετικών συστημάτων του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι κεφαλαιώδους σημασίας να ισχύουν για καθένα από τα συστήματα αυτά οι ορισμοί και οι προϋποθέσεις που αντιστοιχούν στην παρεχόμενη από το σύστημα προστασία.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

28 Σύμφωνα με το άρθρο 4, του κανονισμού 40/94, μπορεί να αποτελέσει κοινοτικό σήμα οποιοδήποτε σημείο επιδεκτικό γραφικής παραστάσεως, υπό την προϋπόθεση ότι το σημείο αυτό είναι ικανό να διακρίνει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες άλλων επιχειρήσεων.

29 Από την ως άνω διάταξη συνάγεται ότι τόσο η μορφή του προϊόντος όσο και τα χρώματα περιλαμβάνονται μεταξύ των σημείων που μπορούν να συνιστούν κοινοτικό σήμα. Επομένως, ένα σημείο αποτελούμενο από το τρισδιάστατο σχήμα ταμπλέτας για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων, σε συνδυασμό με τη διάταξη των χρωμάτων της ταμπλέτας αυτής, μπορεί καταρχήν να συνιστά κοινοτικό σήμα, εφόσον πληρούνται οι δύο προϋποθέσεις που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη.

30 Ωστόσο, όπως ορθώς επισήμανε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 52 της αποφάσεως Τ-118/00, καθώς και στις αντίστοιχες σκέψεις των αποφάσεων 117/00 και 119/00 έως Τ-121/00, η εν γένει ικανότητα ενός σημείου να αποτελεί κοινοτικό σήμα, κατά την έννοια του άρθρου 4, του κανονισμού 40/94, δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε ότι το εν λόγω σημείο έχει διακριτικό χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ως άνω κανονισμού σε σχέση με συγκεκριμένο προϊόν ή συγκεκριμένη υπηρεσία.

31 Σύμφωνα με την τελευταία αυτή διάταξη, δεν επιτρέπεται η καταχώριση σημάτων που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα.

32 Διακριτικός χαρακτήρας ενός σήματος κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του εν λόγω κανονισμού σημαίνει ότι το σήμα αυτό καθιστά δυνατή την αναγνώριση ως προερχόμενου από μία συγκεκριμένη επιχείρηση του προϊόντος για το οποίο ζητείται η καταχώριση του σήματος και, ως εκ τούτου, καθιστά δυνατή τη διάκριση του προϊόντος αυτού από αυτά άλλων επιχειρήσεων [βλ., σχετικά με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β',

της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ L 40, σ. 1), οι διατάξεις του οποίου είναι ταυτόσημες με τις διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, την απόφαση της 8ης Απριλίου 2003, Linde κ.λπ., C-53/01 έως C-55/01, Συλλογή 2003, σ. I-3161, σκέψη 40].

33 Ο διακριτικός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται σε σχέση αφενός με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία ζητείται η καταχώριση του σήματος και αφετέρου με την αντίληψη που σχηματίζει το ενδιαφερόμενο κοινό, το οποίο αποτελείται από τον μέσο καταναλωτή των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Linde κ.λπ., σκέψη 41 και την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2004, Koninklijke KPN, C-363/99, Συλλογή 2004, σ. I-1619, σκέψη 34).

34 Από τις σκέψεις των αναιρεσιβαλλόμενων αποφάσεων προκύπτει συναφώς ότι το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε καμία νομική πλάνη κατά την ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

35 Πράγματι, το Πρωτοδικείο, συμμορφούμενο προς την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, έκρινε ορθώς ότι τα επίμαχα σήματα στερούνται διακριτικού χαρακτήρα, αφενός, σε σχέση με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία ζητείται η καταχώρισή τους και, αφετέρου, σε σχέση με την αντίληψη που σχηματίζει το ενδιαφερόμενο κοινό, το οποίο εν προκειμένω αποτελείται από το σύνολο των καταναλωτών.

36 Εξίσου ορθή ήταν η επισήμανση του Πρωτοδικείου ότι τα κριτήρια βάσει των οποίων εκτιμάται ο διακριτικός χαρακτήρας των τρισδιάστατων σημάτων που αποτελούνται από τη μορφή του ίδιου του προϊόντος δεν διαφέρουν από τα κριτήρια που ισχύουν για άλλες κατηγορίες σημάτων. Υπενθύμισε, ωστόσο, ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κριτηρίων αυτών, ο τρόπος με τον οποίο το ενδιαφερόμενο κοινό αντιλαμβάνεται το σήμα δεν είναι απαραίτητα ο ίδιος στην περίπτωση ενός τρισδιάστατου σήματος, αποτελούμενου από το σχήμα

και τα χρώματα του ίδιου του προϊόντος και στην περίπτωση ενός λεκτικού ή εικονιστικού σήματος, αποτελούμενου από σημείο άσχετο με το σχήμα του προϊόντος. Πράγματι, ο μέσος καταναλωτής δεν έχει τη συνήθεια να αναγνωρίζει την προέλευση των προϊόντων βάσει του σχήματος του προϊόντος ή της συσκευασίας του, χωρίς να υπάρχει κάποιο εικονιστικό ή λεκτικό στοιχείο, κατά συνέπεια δε ενδέχεται να καταστεί δυσχερέστερη η απόδειξη του διακριτικού χαρακτήρα ενός τέτοιου τρισδιάστατου σήματος, σε σχέση με κάποιο λεκτικό ή εικονιστικό σήμα (βλ., κατά την έννοια αυτή, την προπαρατεθείσα απόφαση Linde κ.λπ., σκέψη 48, και την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2003, C-218/01, Henkel, Συλλογή 2004, σ. I-1725, σκέψη 52).

37 Υπό τις συνθήκες αυτές, όσο περισσότερο ομοιάζει το σχήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση προς το πλέον πιθανό σχήμα του επίμαχου προϊόντος τόσο πιθανότερο είναι το εν λόγω σχήμα να στερείται διακριτικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94. Διακριτικό χαρακτήρα, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, διαθέτει μόνον το σήμα το οποίο αποκλίνει σημαντικά από τα γενικώς και συνήθως ισχύοντα στον κλάδο και, λόγω αυτού του γεγονότος, επιτελεί τη βασική του λειτουργία του προσδιορισμού της προελεύσεως του προϊόντος (βλ. σχετικά με την ταυτόσημη διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104, την προπαρατεθείσα απόφαση Henkel, σκέψη 49).

38 Επομένως, το Πρωτοδικείο, κρίνοντας ότι τα επίμαχα σήματα στερούνται διακριτικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, δεν υπέπεσε σε καμία νομική πλάνη ως προς τη διάταξη αυτή και τη συναφή νομολογία του Δικαστηρίου.

39 Όσον αφορά την εφαρμογή εν προκειμένω των κριτηρίων αυτών από το Πρωτοδικείο στη συγκεκριμένη περίπτωση, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εφαρμογή αυτή περιλαμβάνει εκτιμήσεις πραγματικών περιστατικών. Το Πρωτοδικείο, όμως, είναι το μόνο αρμόδιο, αφενός, για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών, εκτός αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεών του προκύπτει από τα υποβληθέντα σ' αυτό στοιχεία της δικογραφίας, και, αφετέρου, για την εκτίμηση αυτών των πραγματικών περιστατικών. Επομένως, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί, με την επιφύλαξη της περιπτώσεως αλλοιώσεως των στοιχείων που προσκομίστηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου, νομικό ζήτημα υποκείμενο, ως εκ της φύσεώς του, στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου (βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2002, DKV κατά ΓΕΕΑ, C-104/00, Συλλογή 2002, σ. I-7561, σκέψη 22).

40 Εν προκειμένω, οι διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου δεν περιέχουν κανένα στοιχείο βάσει του οποίου θα μπορούσε να υποτεθεί ότι υπήρξε αλλοίωση των στοιχείων που του υποβλήθηκαν.

41 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται η απόρριψη ως καταφανώς αβάσιμου του πρώτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα του σήματος.

Επί του δεύτερου σκέλους του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με την αναγκαιότητα συνολικής εκτιμήσεως του σήματος

Επιχειρήματα των διαδίκων

42 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, η Procter & Gamble ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο, στην πράξη, κατά την εκτίμηση του αν ο συνδυασμός της μορφής και των συστατικών στοιχείων της μορφής της επίμαχης ταμπλέτας μπορεί να εκληφθεί από το ενδιαφερόμενο κοινό ως ένδειξη της προελεύσεώς της, δεν ανέλυσε, όπως επιβάλλεται από τη νομολογία, τη συνολική εντύπωση την οποία προκαλεί ο συνδυασμός αυτός. Εξέτασε λεπτομερώς καθένα από τα εν λόγω διαφορετικά συστατικά στοιχεία του σήματος και άντλησε τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε κατόπιν της εξετάσεως αυτής, αλλά δεν ανέλυσε πραγματικά τη γενική εντύπωση που προκαλούν οι συγκεκριμένοι συνδυασμοί εν προκειμένω.

43 Το ΓΕΕΑ αμφισβητεί το σκέλος αυτό του λόγου αναιρέσεως, υποστηρίζοντας ότι το Πρωτοδικείο ορθώς προέβη σε συνολική εκτίμηση των επίμαχων σημάτων, παρόλο που, επίσης ορθώς, διαπίστωσε ότι η προσέγγιση αυτή δεν αποκλείει να ξεκινήσει η ανάλυση ξεχωριστά για κάθε συστατικό των σημάτων αυτών. Το ΓΕΕΑ προβαίνει το ίδιο σε τέτοιου είδους ανάλυση και καταλήγει ότι καθένα από τα επίμαχα σήματα δίνει τη γενική εντύπωση ότι στερείται διακριτικού χαρακτήρα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

44 Όπως έχει κρίνει κατ' επανάληψη το Δικαστήριο, ο μέσος καταναλωτής συνήθως αντιλαμβάνεται το σήμα ως σύνολο και δεν το εξετάζει στις λεπτομέρειές του (βλ. τις προπαρατεθείσες αποφάσεις SABEL, σκέψη 23, και Lloyd Schuhfabrik Meyer, σκέψη 25). Επίσης, προκειμένου να εκτιμηθεί αν ένα σήμα στερείται ή όχι διακριτικού χαρακτήρα, επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη η γενική εντύπωση που προκαλεί το σήμα αυτό (βλ. τις προπαρατεθείσες αποφάσεις SABEL, σκέψη 23 και, ως προς ένα λεκτικό σήμα, την απόφαση DKV κατά ΓΕΕΑ, σκέψη 24).

45 Ωστόσο, αυτό δεν συνεπάγεται ότι η αρμόδια αρχή, καθήκον της οποίας είναι να διαπιστώσει αν το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση –εν προκειμένω η εικονιστική παράσταση του συνδυασμού του σχήματος και της διατάξεως των χρωμάτων μιας ταμπλέτας για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων– ενδέχεται να εκληφθεί από το κοινό ως ένδειξη της προελεύσεως, δεν μπορεί, καταρχάς, να εξετάσει διαδοχικώς τα διάφορα στοιχεία της εμφανίσεως που χρησιμοποιούνται για το σήμα. Πράγματι, είναι ενδεχομένως χρήσιμο η αρμόδια αρχή, στο πλαίσιο της συνολικής εκτιμήσεως που διενεργεί, να εξετάσει καθένα από τα συστατικά στοιχεία του οικείου σήματος.

46 Εν προκειμένω, τόσο από τις σκέψεις 59 έως 67 της αποφάσεως Τ-118/00 όσο και από τις αντίστοιχες σκέψεις των αποφάσεων Τ-117/00 και Τ-119/00 έως Τ-121/00, προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο, αφού εξέτασε ξεχωριστά τα εν λόγω στοιχεία, προέβη σε συνολική εκτίμηση της εντυπώσεως που δημιουργείται από το σχήμα και τη διάταξη των χρωμάτων των επίμαχων ταμπλετών, όπως επιβάλλει η νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως.

47 Ως εκ τούτου, από κανένα στοιχείο των αναιρεσιβαλλόμενων αποφάσεων δεν αφήνεται να εννοηθεί ότι το Πρωτοδικείο δεν στηρίχθηκε στη γενική εντύπωση που δημιουργούν τα σήματα των οποίων ζητείται η καταχώριση, προκειμένου να εκτιμήσει τον διακριτικό τους χαρακτήρα.

48 Επιβάλλεται επομένως η απόρριψη του δεύτερου σκέλους του λόγου αναιρέσεως σχετικά με την αναγκαιότητα συνολικής εκτιμήσεως του σήματος.

Επί του τρίτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με τον προσδιορισμό του βαθμού της προσοχής που δείχνει ο μέσος καταναλωτής.

Επιχειρήματα των διαδίκων

49 Με το τρίτο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, η Procter & Gamble υπενθυμίζει ότι, κατά τον χρόνο υποβολής των αιτήσεων καταχωρίσεως των επίμαχων σημάτων, οι ταμπλέτες για πλυντήρια πιάτων, και ακόμη περισσότερο αυτές για πλυντήρια ρούχων, δεν ήταν προϊόντα καθημερινής καταναλώσεως, καταλέγονταν δε τότε στα προϊόντα αιχμής της οικείας αγοράς. Υπό τις περιστάσεις αυτές, υποστηρίζει ότι ο βαθμός της προσοχής που ο μέσος καταναλωτής έδειχνε στην εμφάνιση των εν λόγω προϊόντων ήταν υψηλός.

50 Η Procter & Gamble προσθέτει ότι, σε κάθε περίπτωση, δεν κατανοεί γιατί δεν μπορεί να θεωρηθεί υψηλός ο βαθμός της προσοχής που δείχνει ο μέσος καταναλωτής στα προϊόντα καθημερινής καταναλώσεως. Κατ' αυτήν, η καθημερινή χρήση τέτοιου είδους προϊόντων έλκει αδιάκοπα την προσοχή του καταναλωτή προς την εμφάνισή τους, με αποτέλεσμα ο βαθμός της προσοχής που δίδεται σε αυτά να είναι υψηλός.

51 Το ΓΕΕΑ παρατηρεί ότι, με τις προσβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το ενδιαφερόμενο κοινό αποτελεί ο μέσος καταναλωτής που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, χαρακτήρισε δε τα επίμαχα προϊόντα ως προϊόντα καθημερινής καταναλώσεως. Συναφώς, αυτό που σύμφωνα με το ΓΕΕΑ έχει σημασία είναι το γεγονός ότι οι ταμπλέτες για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων προορίζονται για

καθημερινή χρήση από οποιονδήποτε καταναλωτή. Το γεγονός ότι οι ταμπλέτες αυτές είναι ακριβότερες από τα άλλα απορρυπαντικά ρούχων ή πιάτων, τα οποία εμφανίζονται υπό μορφή σκόνης, και το γεγονός ότι είναι νέα προϊόντα στην αγορά δεν συνεπάγεται ότι πρόκειται για προϊόντα αιχμής, στα οποία οι καταναλωτές δείχνουν ιδιαίτερη προσοχή.

52 Περαιτέρω, το ΓΕΕΑ φρονεί ότι έχουν σημασία ο τρόπος με τον οποίον πωλούνται οι επίμαχες ταμπλέτες, οι διαφορές τους ή τα πλεονεκτήματά τους σε σχέση με άλλα είδη προϊόντων για πλυντήρια ρούχων ή πιάτων και ο τρόπος με τον οποίον χρησιμοποιούνται στο πλύσιμο. Σε κανένα στάδιο της χρήσεως των ταμπλετών αυτών δεν αναγκάζεται, ούτε καν παρακινείται, ο καταναλωτής να αναρωτηθεί περισσότερο ως προς το σχήμα ή την εξωτερική όψη των ταμπλετών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

53 Η διαπίστωση στην οποία προέβη συναφώς το Πρωτοδικείο, με τη σκέψη 58 της αποφάσεως Τ-118/00, καθώς και με τις αντίστοιχες σκέψεις των αποφάσεως Τ-117/00 και Τ-119/00 έως Τ-121/00, ότι, όσον αφορά τα προϊόντα καθημερινής καταναλώσεως, ο βαθμός της προσοχής που δείχνει ο μέσος καταναλωτής για το σχήμα και τα χρώματα των ταμπλετών για πλυντήρια ρούχων και πλυντήρια πιάτων δεν είναι υψηλός, συνιστά εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και, επομένως, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, δεν υπόκειται στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου και, επιπλέον, δεν συνιστά αλλοίωση των πραγματικών περιστατικών που υποβλήθηκαν ενώπιόν του.

54 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η απόρριψη του τρίτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως σχετικά με τον προσδιορισμό του βαθμού της προσοχής που δείχνει ο μέσος καταναλωτής.

Επί του τετάρτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με το χρονικό σημείο κατά το οποίο επιβάλλεται να γίνει η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος

Επιχειρήματα των διαδίκων

55 Με το τέταρτο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, η Procter & Gamble ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο, εσφαλμένως, δεν αποφάνθηκε ποιο είναι το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να εκτιμηθεί η ύπαρξη διακριτικού χαρακτήρα των σημάτων των οποίων ζητείται η καταχώριση. Κατ' αυτήν, επιβάλλεται εν προκειμένω να διαπιστωθεί ποια ήταν η συνήθης εμφάνιση των ταμπλετών για πλυντήρια ρούχων ή πλυντήρια πιάτων κατά τον χρόνο υποβολής των αντίστοιχων αιτήσεων καταχωρίσεως και να εκτιμηθεί αν η εμφάνιση των σημάτων των οποίων ζητείται η καταχώριση διαφέρει ουσιωδώς κατά την αντίληψη του καταναλωτή.

56 Το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι, με τις αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις, το Πρωτοδικείο δεν έκρινε απαραίτητο να αποφανθεί ως προς το ζήτημα αυτό, διότι, ήδη κατά τον χρόνο υποβολής της σχετικής αιτήσεως καταχωρίσεως, είχε διαπιστώσει ότι τα επίμαχα σήματα στερούνταν διακριτικού χαρακτήρα. Το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, οι προϋποθέσεις καταχωρίσεως κοινοτικού σήματος πρέπει να πληρούνται τόσο κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως όσο και κατά τον χρόνο της καταχωρίσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

57 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως, ένα σήμα διαθέτει διακριτικό χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, όταν το σήμα αυτό καθιστά δυνατή τη διάκριση των προϊόντων ή των υπηρεσιών ως προς τα οποία ζητείται η καταχώρισή του από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων.

58 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε, με τη σκέψη 68 της αποφάσεως Τ-118/00, καθώς και με τις αντίστοιχες σκέψεις των αποφάσεως Τ-117/00 και Τ-119/00 έως Τ-121/00, ότι δεν απαιτείται να αποφανθεί ποιο είναι το κρίσιμο χρονικό σημείο για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα των σημάτων, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, αφού είχε κρίνει ότι το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν καθιστούσε δυνατή τη διάκριση επίμαχων προϊόντων ως προς την προέλευσή τους, η κρίση δε αυτή δεν μπορεί να αμφισβητηθεί λόγω του σχετικά μεγάλου αριθμού των παρόμοιων ταμπλετών που ήδη κυκλοφορούσαν στην αγορά.

59 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε καμία νομική πλάνη, κρίνοντας ότι δεν ήταν απαραίτητο να αποφανθεί σε ποιο από τα δύο επίμαχα χρονικά σημεία επιβάλλεται να γίνει η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα των επίμαχων σημάτων.

60 Επομένως, επιβάλλεται να απορριφθεί ως αβάσιμο το τέταρτο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με το χρονικό σημείο κατά το οποίο επιβάλλεται να γίνει η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος.

Επί του πέμπτου σκέλους του λόγου αναιρέσεως, σχετικά με το κριτήριο της χρήσεως του σήματος.

Επιχειρήματα των διαδίκων

61 Με το πέμπτο σκέλος του λόγου αναιρέσεως, η Procter & Gamble υποστηρίζει ότι η συνήθεια του κοινού να αντιλαμβάνεται τα χρώματα ως ενδείξεις της προελεύσεως ενός προϊόντος, συνήθεια που μπορεί να δημιουργηθεί λόγω της χρήσεως άλλων σημείων ή λόγω της διαφημίσεως των σημείων αυτών, εμπίπτει στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 και όχι στην παράγραφο 3 του άρθρου αυτού.

62 Το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι το ζήτημα της αποκτήσεως διακριτικού χαρακτήρα λόγω χρήσεως δεν τίθεται στο πλαίσιο του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

63 Επ' αυτού, αρκεί η επισήμανση ότι το επιχείρημα αυτό είναι αλυσιτελές, διότι το Πρωτοδικείο, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 31 έως 38 της παρούσας αποφάσεως, εφάρμοσε ορθώς το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 και διαπίστωσε, χωρίς να υποπέσει σε καμία νομική πλάνη, ότι τα σήματα των οποίων ζητείται η καταχώριση στερούνται διακριτικού χαρακτήρα.

64 Από τις προηγηθείσες σκέψεις συνάγεται ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως είναι αβάσιμες και πρέπει, ως εκ τούτου, να απορριφθούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

65 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται και στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον έχει υποβληθεί σχετικό αίτημα από τον νικήσαντα διάδικο. Δεδομένου ότι η Procter & Gamble ηττήθηκε και το ΓΕΕΑ έχει ζητήσει να καταδικαστεί αυτή στα δικαστικά έξοδα, η Procter & Gamble πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Απορρίπτει τις αιτήσεις αναιρέσεως.**

Καταδικάζει την Procter & Gamble Company στα δικαστικά έξοδα.

Skouris Cunha Rodrigues Puissochet

Schintgen Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Απριλίου 2004.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

V. Skouris